

FÖRSTUDIE
GRANIT
NORRA BOHUSLÄN

*”Som blågrå dyning
bohusbergen rullar i ödsligt majestät
mot havets rand”*

Evert Taube - Inbjudan till Bohuslän

FÖRSTUDIE
GRANIT
NORRA BOHUSLÄN

ROLF DANIELSSON

Reviderad ny upplaga 2016-06-07

Innehåll

Inledning 5

Förstudiens syfte och mål 6

Metod och arbetssätt 6

Kulturturistiskt perspektiv på granitlandskapet 7

Erfarenheter av samverkan i granitlandskapet 8

Skapandet av en modell för samverkan 10

Lokala utvecklingsmiljöer – "noder" 11

- Stångehuvud mfl 11
- Lahälla-Rixö 12
- Härnäset 13
- Bohus-Malmön 13
- Hunnebostrand 14
- KKV-Bohuslän, Skärholmen 15
- Hamburgsund 16
- Hällevadsholm - Rabbalshede 16
- Fjällbacka 17
- Världsarvet Tanum - Vitlycke 18
- Svinesundsområdet 18
- Krokstrand 19

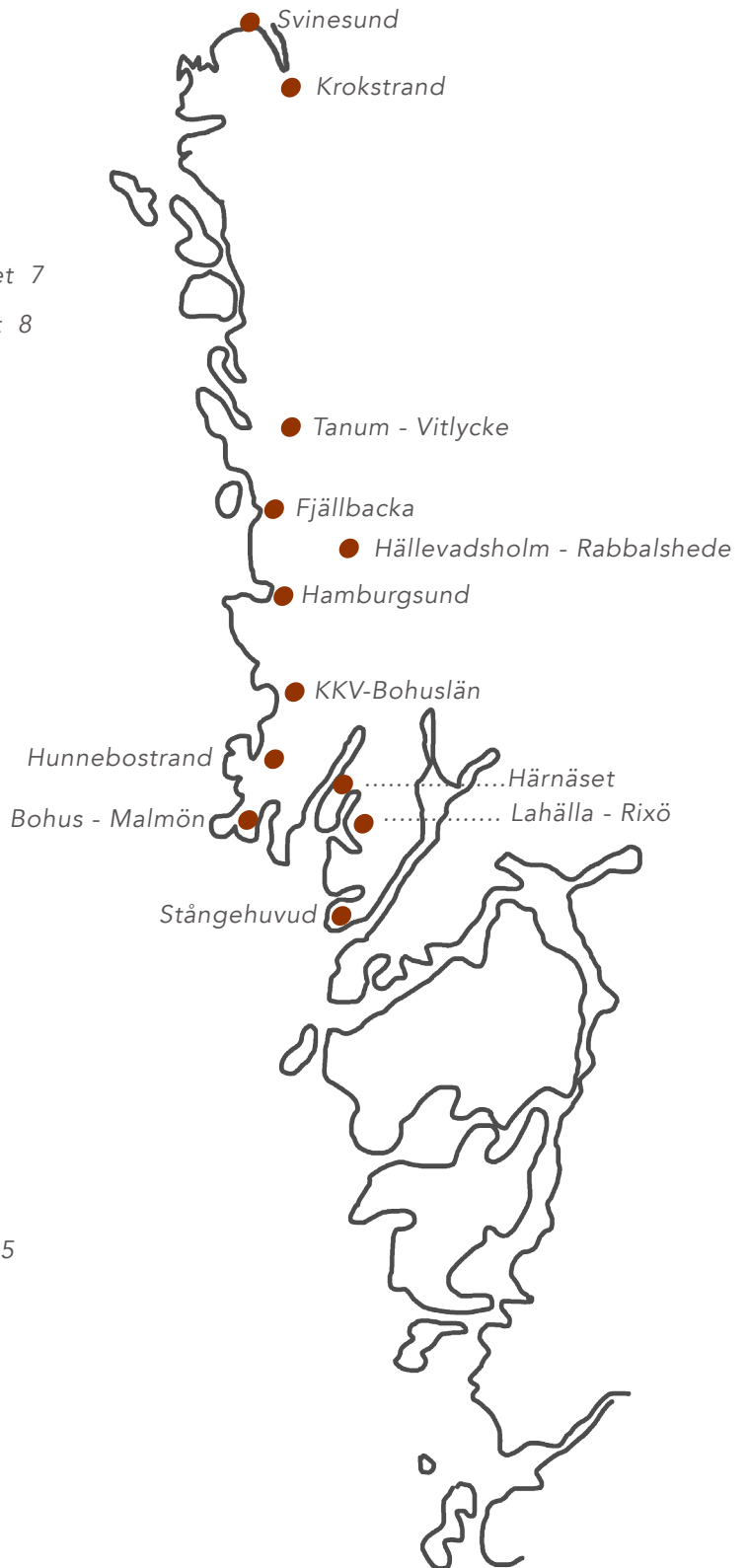
Samverkan inom plattformen 20

Horisontella perspektiv 22

- Geologi och natur 22
- Ungdomssatsning 22
- Kulturarvets brukande och planering 23
- Samverkan med Akademien 23

Fortsatt process och aktiviteter 24

- Lokala utvecklingsmiljöer och samverkan 25
- Horisontella perspektiv 25
- Illustration fortsatt process 26
- Besöksmål med granitfokus 29
- "Stenens Hus" 31
- Styrgrupp och referensgrupp 32

Inledning

Den bohuslänska graniten möter havet i söder från Gullmarsfjorden och når över Idefjorden in i Norge. Sambandet mellan land och hav har formats av såväl istidens bearbetning som av mänskliga händer under långa tider. Den geologiska formationen bohusgranit går tillbaka ofantliga 920 miljoner år i tiden och dess färg varierar från grått över till rött.

Förstudien tar sin utgångspunkt i mötet mellan havet, landskapet och människan där kulturarv, konst, skulptur och näringsutveckling är delar som kan samverka för att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. Många olika projekt har initierats, ofta på lokal nivå, för att lyfta fram och utveckla delar av det bohuslänska granitlandskapet. Många av dessa har dock inte haft uthållighet eller förmåga att se helheter och en bredare samverkan saknas. Sett mot den bakgrunden och att många internationella organisationer och företag gärna vill lyfta fram landskapets unika kvalitéer och historia så känns det angeläget att en förstudie försöker att ta ett helhetsgrepp och hitta samverkan mellan aktörer på lokal, kommunal och regional nivå.

Arbetet med att ta fram en projektbeskrivning och ansökan om förstudiemedel inleddes under 2014 i en mindre arbetsgrupp där vi träffades i Hunnebostrands Folkets Hus för samtal kring ett större sammanhängande projekt utifrån sten, konst och kulturarv. Sotenäs kommun, Folkets Husföreningen, Stenskulpturgruppen och Västarvet var aktiva parter, men även KulturUngdom i Västra Götalandsregionen medverkade.

Under sommaren skedde överläggningar mellan kultur- och regionutvecklingssektariatet i Västra Götalandsregionen, Fyrbodals kommunalförbund och Västarvet för att skissa på en process som avsåg att driva utvecklingsfrågor utifrån granitlandskapets förutsättningar. Kontakt togs med de fem nordliga kommunerna i Bohuslän och möten hölls med kommunala representanter inom både kultur och näringsliv i juni och oktober 2014 för att få inspel från den kommunala nivån på insatsområden och prioriterade områden av granitlandskapet.

I december formulerades en projektbeskrivning till en förstudie där Sotenäs kommun åtog sig att vara huvudman för projektet. Medel erhöles sedan under våren 2015 från Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Samtliga kommuner i norra Bohuslän och Kommunalförbundet Fyrbodals har aktivt medverkat och stöttat projektet.

Under mars månad anställdes undertecknad som processledare för att under 2015 genomföra förstudien.

Rolf Danielsson
Processledare Granit

Britt Wall
Projektansvarig Sotenäs kommun

Förstudiens syfte och mål

Projektets syfte är att skapa förutsättningar för att genomföra ett större projekt med att driva en utvecklingsplattform för norra Bohuslän som bygger på granitlandskapets unika natur- och kulturarv. Målet för detta är att utveckla kulturföretagande och kulturarvsturismen och därigenom skapa fler entreprenörer inom kultur- och turistnäringen.

Förstudien skall även ge ett underlag för att söka ett huvudprojekt med finansiellt stöd genom regionala, nationella och EU-medel.

Metod och arbetsätt

Förstudien har arbetat med att försöka identifiera olika aktörer i granitlandskapet genom att samla in befintlig information. Genomförda projekt har studerats i arkiven hos Leader norra Bohuslän, Fyrbodals Kommunalförbund, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen i Göteborg och Bohuslän samt hos Bohusläns Museum. Detta har följts upp med samtal och intervjuer med olika aktörer.

Kommunala tjänstemän har intervjuats för att skapa överblick över de processer som har genomförts eller pågår utifrån förprojektets inriktning. Vi har även i möten med kommunerna efterlyst de inriktningar som kan tänkas utgöra en form av unicitet för varje kommun och den framtida satsningen inom dessa områden.

För att utveckla projektet och skapa nya perspektiv i processen har en styrgrupp samt en referensgrupp bildats. Även om förprocessen bara omfattar en kortare period så har flera möten ägt rum som lett till att nya perspektiv kunnat lyftas fram i slutrapporten.

Två seminarier har anordnats inom ramen för projektet. Det första genomfördes 3-4 september och hade som målgrupp arkitekter, konstnärer, skulptörer, företagare och beställare inom offentlig förvaltning. En seminarierapport har utarbetats och erfarenheterna har arbetats in i förprojektet. Det andra seminariet som genomfördes den 26 oktober har haft som syfte att lägga en första grund för samverkan mellan de aktörer, främst inom den ideella sektorn, som finns inom de olika lokala utvecklingsmiljöerna.

Under processen har även kontakt tagits med Leader norra Bohuslän, Halden Historiske Samlinger, Stenindustriförbundet samt Sotenäs kommuns EU-samordnare för att informera om förstudien. Kontakt har även etablerats med forskaren Lisa Warsén för att vårt projekt skall kunna ingå som en del av en kommande studie av uppbyggnaden och utvecklingen av gemensamma "riken" i landet. Samråd och möte har skett med turistutvecklarna i kommunerna som uttryckt sitt stora intresse för förstudien. Förstudierapporten har utarbetats av processledaren utifrån de genomförda aktiviteterna och det insamlade materialet. Allt underlag förvaras på Sotenäs kommuns arkiv.

Kulturturistiskt perspektiv på granitlandskapet

Intressant nog så ligger förundersökningen i en tid när de bohuslänska kommunerna har tagit initiativ till en helhetssyn över landskapets möjligheter. Under året så har "Handlingsplanen för besöksnäringen i Bohuslän" antagits av samtliga kommuner. Den redovisar ansvarsfördelning och åtagande mellan Turistrådet, kommunerna, turistorganisationerna och företagen. Grunden för denna plan ligger i det arbete som genomförts under perioden 2012 - 2015 med rubriken "Hållbar destinationsutveckling" och där man fått stöd av Tillväxtverket. Här finns ett tydligt fokus på den internationella marknaden. I handlingsplanen omtalas kultur som ett av de tre fokusområdena och som profilbärare finns skärgården och människorna. Handlingsplanen skall öka det ekonomiska värdet av besöksnäringen, skapa ökad lönsamhet för företagen samt öka sysselsättningen.

I ansvarsfördelningen så kan Turistrådet processleda arbetet med att ta fram kvalitativa produkter med inriktning på hållbarhet, de kan även ge stöd till internationell marknadsföring under varunamnet Bohuslän. Det finns även en utvecklad webbplats att tillgå. Kommunalt och lokalt kan man utnyttja den affärsutvecklingsmodell som går under namnet "Sverige - Norden - Världen" och i detta perspektiv finns graniten som en produkt som under alla tider siktat in sig mot export. På ett annat sätt kan man uttrycka det som så att graniten redan under 1800-talets slut var exportmogen, men då mer inriktad på produktion än upplevelser. Men visst har de omfattande kontakterna med exportländerna avsatt många avtryck i det bohuslänska landskapet och hos människorna som fortfarande är avläsbara idag.

Tillväxtverket har även valt att peka ut Bohuslän som en av landets fem mest attraktiva destinationer och även stöttat processen med medel för att öka turismen med sikte på en fördubbling till 2020. Till detta kommer att Bohusläns skärgård av TV-kanalen CNN utsetts till världens sjunde vackraste vildmark.

I samverkan mellan de nordliga kommunerna, Strömstad, Tanum, Sotenäs, Munkedal och Lysekil så har man under ett antal år bedrivit en samordnad kustzoneplanering för att skapa handlingsfrihet i planering då det finns ett starkt exploateringsstryck på kusten. Efter antagande har denna följts av en så kallad "Blå översiktsplan ÖP". Denna avser att långsiktigt skydda och utveckla livet på, i och vid havet i norra Bohuslän. Som ett delunderlag finns en rapport som tar fram de värdefullaste naturområdena utmed norra Bohusläns kust och pekar ut ett antal besöksmål som kan utvecklas. Exempel på dessa är stenlandskapet på Stångehuvud, Bohus-Malmön, Hållö, Ramsvik, Hamburgö och Idefjorden. Rapporten har namnet Granitkusten och publicerades 2013.

Den röda (nordliga) bohusgraniten och dess rundade former ger en mycket speciell prägel på landskapsbilden. Under sommarsolens strålar färgas klipporna rödgula och kusten blir mjuk och inbjudande – trots att klipporna egentligen är hårda, svårvittrade och ogästvänliga för växt- och djurlivet. Detta är nog själva kärnan i begreppet "magiska värden".

Ur rapporten Granitkusten.

I det plattformsarbete som nu initieras genom förstudien är det viktigt att man förhåller sig till det utvecklingsarbete som sker inom turismen i området och att man knyter goda kontakter med de olika planeringsprocesser som pågår. Detta gäller för turismplanering, fysisk planering, landsbygdsutveckling mm.

Erfarenheter av samverkan i granitlandskapet

I förprojektet har vi valt att lyfta fram några av de insatser och åtgärder som skett och som kan anses äga relevans mot bakgrund av projektets målsättning av att utveckla kulturarvet och turistnäringen i samverkan. I kommande process så måste de erfarenheter som vunnits genom olika satsningar analyseras mer genomgående och utnyttjas.

Nya rastplatsen utmed E6:an inom Tanums världsarv.

Världsarvet i Tanum intar med sina unika lämningar av hällristningar en viktig roll i granitlandskapet. Vitlycke museum har vuxit fram som både besöksmål och forskningsinstitution med omfattande dokumentation och publicering av kunskap och upplevelse genom olika medier. Här finns etablerad samverkan med Östfold och även internationellt kring hällristningar och inte minst inom pedagogik för barn.

Ett annat projekt i samverkan var den hällristningsresa som togs fram med kommunerna och lokala föreningar vid mitten av 1990-talet och som presenterades som en "reseguide" utmed Bohuskusten från Lysekil upp till Strömstad. Begreppet finns idag kvar som en bokningsbar turistprodukt med många lokala entreprenörer som aktörer. (www.vastarvet.se)

För fem år sedan skapade ett antal ideella aktörer och konstnärer ett projekt med stensculpturutställning på norra kajen (Udden) i Hunnebostrand för att omvandla området och lyfta fram konst och sten i samverkan. Kopplingen till KKV fanns tidigt genom att stipendiat medverkat i utställningarna. Verksamheten har utvecklats kraftigt och varit framgångsrik med ett ökande besöksantal till området liksom etablerandet av ett nätverk mellan konstnärer och skulptörer i Europa.

2011 genomfördes en förstudie med syfte att utveckla projektet stensculpturpark och att skapa ett stenkonscentrum i Hunnebostrand "Stenens Hus" (www.uddensculptur.se). Miljön är unik med sitt samspel mellan havet, utlastningskajen och granitbrottets lodräta väggar. Året om är utställningen tillgänglig för alla.

Skulpturutställning på Udden i Hunnebostrand.

Utifrån KKV - Bohuslän med sin kollektiva verkstad och utställningsmöjligheter vid Gerlesborg har man här skapat ett kulturcentrum där flera lokala aktörer ingår och samverkar. Årligen genomförs här Bottna kulturfestival med ett stort antal besökare. Man har även tagit initiativ till skapandet av Bohusläns Stenstipendium; idag ett välkänt begrepp även internationellt. Detta har nu utdelats i 29 år och innebär en uppbyggnad av internationella nätverk. (www.kkv-b.se)

Genom ett tidigare landsbygdsutvecklingsprojekt (Leader Ranrike) så har det skapats en webbaserad vandring genom granitområdet i norra Bohuslän med namnet "Granitleden". Arbetet drevs i föreningsform med aktivt stöd av inblandade kommuner och lokala aktörer. Man tog även fram en folder för besökare och presenterade materialet på TUR-mässan 2005. Projektet, som startade 2001 är idag vilande, men föreningen finns kvar. (www.granitleden.se)

Café och verkstäder på KKV - Bohuslän på Skärholmen.

Skapandet av en modell för samverkan.

Utgångspunkten för ett framtida samverkansarbete utifrån en gemensam plattform bygger på de tankar som presenterades under 1970-talet där man ville decentralisera museiverksamheten från fasta hus i en central ort till att engagera många aktörer på lokal nivå. Här finns inga fasta väggar och dörrar utan man rör sig ute i landskapet mellan många besöksmål/museer/lämningar/ mötesplatser.

Begreppet Ekomuseum myntades, med inspiration från Frankrike, och i Sverige kom man att arbeta efter denna modell i Bergslagen. Här skapades Ekomuseum Bergslagen (www.ekomuseum.se) där kommuner och föreningar gick samman i ett nätverk med stora ambitioner av att lyfta fram Bergslagens historia med sina gruvor, hyttor, masugnar, bergsmansgårdar och inte minst kulturlandskapet. (I norra Bohuslän är granitens landskap är den sammanbindande länken). I Bergslagen har man även aktivt arbetat för att lyfta fram sambandet mellan människan och landskapet och inte bara inriktat sig på teknikhistoria. På så sätt har berättandet och dramatiseringen kommit att bli centrala och viktiga verksamheter i förmedlingen.

En liknande modell har man även arbetat efter i Ekomuseum Gränsland utmed Idefjorden på både svensk och norsk sida. Erfarenhetsutbyte med dessa och även med Slow Valley Ätradalen kan ge inspiration hur föreningar och entreprenörer kan skapa nätverk som samarbetar innovativt inom ett större område för att ge besökaren helhetsupplevelser.

Info-skytning inom Ekomuseum Gränsland.

Lokala utvecklingsmiljöer - "noder"

Förstudien har haft som syfte att se till hela det bohuslänska granitlandskapet och att i dialog försöka lyfta fram det unika kulturarvet, landskapet och aktiviteter som sker på olika platser. Ur detta omfattande material har följande miljöer bedömts som innehållande goda utvecklingsmöjligheter under kommande planeringsperiod fram till 2018. De redovisade miljöerna har alla en bakgrund i det unika granitlandskapet där natur- och kulturarvet formats under olika tidsepoker. Beroende på de lokala förutsättningarna och initiativen har man arbetat på många olika sätt för att berätta om sin plats utveckling och skapandet av besöksmål men det gemensamma återfinns i granitlandskapet unicitet. I texten nedan ges en kort beskrivning av varje miljö. Antalet utvalda miljöer kan komma att förändras över tid beroende på aktörernas möjligheter och intresse.

- Stångehuvud med Vikarvets museum, Idrottsplatsen och Lysekils kyrka

En fantastisk naturmiljö som tidigt skyddats från exploatering. Området var utsatt för stenbrytning men köptes in av Calla Curman på 1910-talet och donerades sedan till Kungliga Vetenskapsakademien för att skyddas som naturminne. Området blev sedan naturreservat 1982. I södra delen har man skapat en museibygnad som smälter väl in i området. Här finns bland annat samlingar och arkiv från stenhuggarepoken i Lysekil. Inom miljön ligger Gullmarsvallen som är en av Bohusläns vackrast belägna idrottsplatser och invigdes 1934 som ett resultat av AK-arbete för stenhuggare under krisen på 1930-talet. Lysekils kyrka, som stod färdig 1901, har ett majestätiskt läge och har kommit att kallas "Granitkatedralen" och har under lång tid använts som karakteristiskt landmärke från hav och land. Arkitekt var Adrian Petersson som har skapat fler granitkyrkor i både Bohuslän och Halland.

Utsikt över Vikarvets museum på Stångehuvud.

I fönstren i långhuset kan man se scener ur det samtida arbetslivet i Lysekil, med fiskare, stenhuggare och industriarbetare, utförda efter skisser av Albert Eldh. Sommartid genomförs det guidade vandringar i området av en privat entreprenör.

Lysekils kommun äger en stor del av området och är en viktig aktör för att utveckla området, men även stiftelsen som förvaltar naturlandskapet samt Vikarvet och Svenska Kyrkan är viktiga intressenter i framtiden.

Skrotstenshögar mot Lahälla och utlastningskajen vid Brofjorden.

- Lahälla – Rixö

Området har en stark prägel av omfattande brytning av granit och där Rixö kom att växa fram som ett av landskapets allra största storbrott. Idag återfinns mycket av bebyggelsen, vägar, murar och anläggningar trots att storbrottet tömts under skrotstensexporten på senare delen av 1900-talet för att här skapa ett vattenanknutet industriområde. Lahälla har den enda kvarvarande knottmaskinen i landet och restaurering pågår.

Här har en privat markägare, tillsammans med Kulturlandskapet även skapat en vandringsled med information för besökare. Inom området finns välbevarad bebyggelse från stenindustriepoken, även om mycket har förändrats efter nedläggningen av verksamheten 1977. Såväl samhällsföreningen som privata aktörer har stort intresse av att bevara och utveckla områdets potential. Närheten till de fantastiska hällristningarna vid Brastad ger ytterligare dimensioner till granitens landskap.

- Härnäset

Röe den medeltida gården lockar idag många besökare som inte minst utnyttjar granitberget för klättringsäventyr. Längre ut på näset så finns Bohusläns enda byggnadsminnesförklarade Folkets Hus, uppfört redan 1907. Huset fungerar som mötesplats för många olika kulturaktiviteter under hela året. Här i Fågelviken finns även välbevarade stenhuggarbostäder och uppröjningen utmed landsvägen visar på rester av brott och utlastningsplatser. I Ed fanns ett storbrott som håller på att helt växa igen, utlastningskajerna finns dock kvar mot Brofjorden. Längst ut vid Slävik är flera välbevarade arbetarbostäder. Privata entreprenörer och Folkets Husföreningen har gjort betydande insatser för att lyfta fram området kulturarv.

Härnäsets Folkets Hus.

- Bohus – Malmön

Malmön är det landskapsavsnitt där man tydligast ser spåren av över 100 års stenindustri. Öns läge vid Brofjorden har gjort den lämplig för industriell verksamhet i stor skala sedan starten på 1840-talet. Längst ned i söder ligger Draget där den första ångsågen etablerades och här finns en hel del insamlade skvargar, som är delar av påbörjade monument som misslyckats men som nu ligger utställda vid hamnen.

Här finns även en särpräglad bebyggelse med förvaltarbostaden inramad av en stor och hög mur av granit. Mot väster och norr på ön ligger de stora brotten som förbundits med järnväg till bearbetningsplatsen i nordost (idag båtuppläggning). En särpräglad smedja är bevarad och upprustad i Hästedalen. Denna plats var en central punkt för både industrijärnvägarna och kraftförsörjningen i brotten runt. Fortfarande finns byggnader kvar som utgör en framtida resurs.

I Stallebrottet har en ideell förening, sprungen ur en aktiv hembygdsförening satsat stort på att skapa en teaterscen där man i år genomförde en första uppsättning med stort publikt genomslag.

Smedjan i Hästedalen på Bohus-Malmön.

- *Hunnebostrand*

Samhället Hunnebostrands historia går tillbaka till 1500-talet, men det först under 1800-talets senare del som en kraftig expansion sker i samband med stenbrytningen. Flera större bearbetningsplatser anlades både på Lahälla och norra kajen, liksom upp mot Ulebergshamn. Mycket av finstenshuggeriet i landskapet har haft sin hemvist i Hunnebostrand och det har gjorts omfattande dokumentationer av både stenhuggeri och export av produkter. Ett stenhuggerimuseum etablerades i sydöstra delen av samhället på slutet av 1980-talet och verksamheten har stadigt utvecklats med ökat besöksantal.

Stenhuggerimuseet i Hunnebostrand.

Ovanför museet har nyligen en Geopark etablerats på privat initiativ och man avser att samverka med Stenhuggerimuseet och även med Folkets Hus/Hav & Land för att arbeta med visningar för skolor. Hunnebo klåfva som är ett omtyckt besöksmål ligger i området vid muséet. I samhällets norra del ligger Udden med sin skulpturpark som efter fem års utvecklande verksamhet lockar besökare året om till alla de skulpturer som ställs ut. Platsen har en rik historia inom stennäringen och här har även spelats arbetarteater efter nedläggningen på 1970-talet.

- KKV - Bohuslän, Skärholmen

Verksamheten och byggnaderna ligger på platsen för ett äldre stenhuggeri och fortfarande drivs verksamhet i berget ovanför av Benders. Kollektivverkstaden etablerades på 1980-talets början och kom att inrymma en hantverksby med många aktörer. Idag är man en del av det nationella utbudet och har ambitioner av att utveckla och skapa nya ingångar till miljön på Skärholmen. I detta spelar granitgården en central och viktig del som lockar många internationella konstnärer och skulptörer.

Stengården på KKV - Bohuslän.

Besöksantalet ökar och både den ombyggda utställningshallen och caféet lockar inte minst sommartid. Lokalerna har behov av upprustning och förnyelse och planering sker för byggande av nya övernattningsbostäder mm. Tillsammans med Grebbestads Folkhögskola planerar man för att genomföra hantverkscurser inom stenhuggeri.

- Hamburgsund

Hamburgsund ligger omgivet av höga berg och i sundet mot Hamburgö har det under lång tid skeppats ut granit från brotten i bergen. Det finns ett otal brott som delvis registrerats i projektform av f.d. Rio Kulturkooperativ (nu Kulturlandskapet) i samverkan med lokala föreningar och enskilda personer. Idag är Bildarkivet en aktör som utvecklat en spännande hemsida med ett rikt bildmaterial som speglar samhället och stenindustrin. Man har även genomfört guidade visningar i en framtagna stig i anslutning till Folkets Hus i östra delen av samhället. I bergen norr om samhället har man nyligen restaurerat en krutbyggnad. Planer finns på att digitalisera allt insamlat källmaterial och skapa en app för besökarna att själva ta del av berättelser och lämningarna. Hamburgö uppvisar ett stort antal lämningar från industriepoken och även här finns en vandringsled. Till Hamburgsundsmiljön kopplas den verksamhet som bedrivs av "Scen på Bönn" som är ett tidigt initiativ för att utveckla ett stenbrott norr om samhället till en teater- och musikscen. I Hamburgsund är både Samhällsföreningen och Bildarkivet aktiva med evenemangsdagar året runt.

"Scen på Bönn" utanför Hamburgsund.

- Hällevadsholm – Rabbalshede

Samhället Hällevadsholm växte upp när järnvägen drogs genom norra Bohuslän och här kom även den inre vägen till Östfold att ha sin förgrening mitt i samhället ("Blå-gröna vägen"). Runt samhället finns mindre brott och i nordöstra delen har Stone Zone vuxit fram ur ett äldre stenföretag. Här finns idag en verkstad, materialförsäljning och en kreativ mötesplats för stensulptur. I samhällets centrala del ligger Folkets Hus som uppfördes 1926 och är en viktig mötesplats för de boende, men även sommartid för turister. Stenehed är ett av landets största gravfält med kraftfulla bautastenar från järnåldern. Området innehåller över 40 andra fornlämningar i form av gravhögar, långhögar och en skeppssättning. Det finns en väl skyltad information i området som ligger väster om samhället.

Rabbalshede har en lång tradition som utlastningsplats för granit utmed Bohusbanan. Sydost om samhället finns äldre stenbrott där det även har funnits bearbetning och sågning av granit. Idag finns här både pågående brytning och bearbetning av större omfattning. Vid infarten söderifrån till samhället finns en bevarad folkpark.

Steneheds gravfält
i Hällevadsholm

- Fjällbacka

Samhället, som har anor från 1600-talet, ligger ursprungligen i lä under berget i söder. Här finns den berömda Kungsklyftan som idag utgör ett väletablerat utflyktsmål. Uppe på höjden i norra delen av samhället ligger kyrkan i röd bohusgranit som uppfördes 1892 och är ritad av arkitekten Adrian Pettersson i en stram arkitektur. Från kyrkan har man en imponerande utsikt över skärgården utanför. Här finns även den nyligen skapade skulpturen i glas och granit som är ett samarbete mellan skulptören Pål Svensson och akvarellisten Arne Isacsson. Norr om kyrkan ligger en välbevarad kyrkogård med många intressanta gravar och stenar i granit. Såväl samhällsföreningen som Kville Hembygdsarkiv är angelägna om att lyfta fram samhällets historia. Ett betydande arkiv med material finns, liksom hembygdsmuseet Nestorsgården.

Skulptur vid Fjällbacka kyrka.
Pål Svensson och Arne Isacsson.

Utsikt från Skraddö mot världsarvet och Vitlycke.

- *Världsarvet Tanum - Vitlycke*

Området fick status som världsarv 1994 och utgör en av de 14 områden som finns i landet. Ett flertal samlade hällristningsmiljöer finns inom området som alla är väl underhållna och skyltade. Det finns två museer här, Underlös i öster och Vitlycke i väster. Vid Vitlycke, som tar emot tusentals av utländska besökare, finns idag en utbyggd forskning i samverkan med akademien. Man arbetar med guidningar och visningar för besökarna och har ett starkt fokus på barn och unga. Museet är intresserat av att ingå i ett fortsatt projekt för att lyfta fram granitens användande under lång tid. Nyligen har även en rastplats skapats utmed E6:an som möjliggör information om hällristningar och granitlandskapets karaktär.

- *Svinesundsområdet*

Landskapet är här dramatiskt med höga berg på både svensk och norsk sida runt Idefjorden. Gränsen mellan länderna tillkom efter 1658. Lämningar finns från de olika krigshandlingar som skett i form av befästningar från 1700-talet och fram till andra världskriget på båda sidor. Den mest monumentala anläggningen är Svinesundsbron som invigdes 1946. Brons historia är dramatisk och visar på granitens fantastiska möjlighet som byggnadssten och uttryck för arkitektur.

Miljön ingår i ekomuseum Gränsländ och är uppskyldad både nere vid färjeläget och uppe vid bron. Tyvärr är skötseln och underhållet av tullstationerna på båda sidor eftersatt och här behöver man genomföra en planläggning för att möta det intresse som finns då många reser denna väg trots den nya bron i väster. Strömstads kommun har uttryckt sitt intresse av att ta denna fråga vidare och på Strömstads museum finns ett rikt arkivmaterial, inte minst från brons byggande. Kunskap finns även samlad om de befästningar som byggdes av granit och betong under andra världskriget i gränstrakterna.

Svinesundsbron. Foto: Lars-Erik Hammar.

- Krokstrand

Ett stenhuggarsamhälle som växte upp på den svenska sidan av Idefjorden och blev centrum för stenhuggerierna utmed fjordens båda sidor. Stora brott togs upp i de omgivande bergssidorna och dessa kan fortfarande återfinnas i landskapet trots att mycket håller på att växa igen. Bebyggelsen härrör från tidigt 1900-tal med landskapets äldsta Folkets Hus, invigt 1902 och här driver man fortfarande verksamhet. Nere vid hamnplan finns många anläggningar och hus som vittnar om samhällets storhet. En äldre kran har återställts denna sommar och genom området går Bohusleden med rastplats.

Längre upp i samhället finns arbetarbaracker som renoverats och även en av landskapets vackrast belägna fotbollsplaner. Denna anlades 1926 och återinvigdes 1938. Planen, läktaren omklädningsrum och entrébyggnad har restaurerats med byggnadsvårdsmedel. Genom ekomuseum Gränsland har vissa delar skyltats upp under senare år. Det finns en aktiv samhällsförening och idrottsförening i samhället.

Krokstrand med Idefjorden och Bakke på norska sidan.

Samverkan inom plattformen

Samverkan är med andra ord en nyckel till framgång och en förutsättning för att vi ska lyckas med det långsiktiga arbetet att utveckla Bohuslän till ett starkt varumärke. Det gemensamma varumärket är alla aktörers tillgång, därför bär var och en ansvar att bidra till varumärkesarbetet.

De kulturupplevelser vi marknadsför och paketerar är de som på egen hand kan utgöra reseanledning för målgruppen, exempelvis Bohusländsk fiskekultur samt litteraturturismen.

Hämtat från strategidokumentet, framtaget av Västsvenska turistrådet

För att få samtliga kommuner i norra Bohuslän aktivt medverkande i en process är det viktigt att man ser såväl helheten som utvecklingen av de lokala miljöerna som värdefulla och ingående i en näring som utvecklas starkt. Inte minst aktörerna på de lokala platserna skall känna att det finns ett mervärde i att samverka. Gemensamt måste det finnas en stark motivskrivning för att just se samverkan och inte konkurrens som ett medel för att nå fler aktiva inom sin egen verksamhet, men även att nå fler besökare som tar del av och medverkar i utbudet. Här finns underlag i form av utredningar och studier inom kulturturismen som kan utnyttjas och lyftas fram i ett kommande projekt.

Som en del av förprojektet beslöt vi oss för att anordna ett seminarium/workshop som riktade sig till skulptörer, arkitekter, konstnärer, beställare och stennäringen. Man möttes den 3-4 september för att ta del av spännande föredrag och berättelser och även gå i närkontakt med pågående brytning i ett av brotten i mellersta Bohuslän. Målet var att se denna träff som en början på att hitta former för att samverka både mellan olika aktörer, men även att se kopplingar till hela stenindustrin i landet.

Många uttrycket sin uppskattning både över programmets upplägg och innehåll, men framförallt möjligheten av att få tid till samtal och hitta dialoger framåt. Många har hört av sig efter träffen för att utveckla kontakter och hitta framtida samarbeten. Kommande seminarier inom ett större projekt skulle kunna tematiseras kring vissa aktuella frågor.

Många föreningar och organisationer driver idag ett betydelsefullt arbete i sin lokala miljö, skapat utifrån intresse, traditioner och resurser. Det är viktigt att den ideella rollen finns kvar och att man kan stödja eldsjälarna och entreprenörer för att utveckla ett område.

Vi beslöt därför att genomföra ytterligare ett seminarium/workshop den 26 oktober på Folkets Hus (Hav & Land) i Hunnebostrand med målgruppen föreningar och aktörer inom de lokala miljöerna som redovisas i förstudien. Detta genomfördes med bra uppslutning och aktiva deltagare som tog stöd i den presentation som Qvarnstensgruvan i Lugnås gav utifrån sina erfarenheter av att utveckla en lokal kulturmiljö med samverkan, nätverk och

ungdomar som ledord. Många spännande processer och idéer ventilerades utifrån vad som sker idag och hur man skulle vilja satsa framåt. Det fanns en stor förhoppning på fler seminarier/ träffar framåt och viljan till samverkan var stor och det är viktigt att ett kommande projekt både stödjer de lokala initiativen och samtidigt sätter dessa i sammanhang genom överblick och helhetssyn på granitlandskapets möjligheter. Kopplingen till turistorganisationerna lokalt och för Västsverige har nu fått en bra ingång till kommande produktutveckling och paketering av upplevelser med fokus på granitlandskapet.

Upplag av gatsten vid Idefjorden omkring sekelskiftet.

Kunskapsutbyte och att ta del av andras praktiska erfarenheter på plats skall läggas in i kommande projekt. Här utgör även en interaktiv hemsida ett arbetsredskap som många kan arbeta med. Mindre delprojekt som i sig rymmer dialog mellan föreningar skulle kunna ta del av de resurser som finns inom Västra Götalandsregionen, exempelvis i programmet för "socialt entreprenörskap". Andra ingångar finns i de medel som finns inom Landsbygdsprogrammet och som Länsstyrelsen handlägger. Här kan man från föreningar söka medel för att utveckla lokala hembygdsgårdar/mötesplatser inom programperioden 2014 -2020. Bidrag finns till arbetslivsmuseer och detta administreras av Riksantikvarieämbetet. Inom landsbygdsutveckling finns även projektmedel för ideella satsningar genom de Leaderkontor (Lokalt Ledd Utveckling) som finns för norra Bohuslän och Dalsland - Årjäng - Munkedal.

Målningar på berget i Rixö. Skapade i väntan på lastning av granit.

Horisontella perspektiv

Under processen med förstudien har det framkommit intresse av att utveckla olika delprojekt och initiativ av mer övergripande karaktär som rör hela granitlandskapet och dessa har grupperats i fyra olika inriktningar. Dessa skall bearbetas in det planerade huvudprojektet och kommer på så sätt att bli en del i arbetet för en plattform som verkar som en katalysator och samordnare av insatser.

- **Geologi och natur**

Här finns erfarenheter att utveckla vidare för hela området utifrån den geopark som etablerats i Hunnebostrand. Tanken är att man skall pröva om detta koncept har överförbarhet till andra delar för att kunna skapa en "Geopark norra Bohuslän". I samband med den tidigare omnämnda rapporten kring Blå-ÖP för norra Bohuslän så finns det en rapport om naturmiljön och utpekade intressanta områden att arbetat vidare med ur besöksmålsperspektiv. Här kan man lyfta fram de områden som har särprägel av granit och tillsammans med turistorganisationerna se på möjligheterna att samverka för att skapa produkter och paketera dessa. Redan idag kan man säga att föreningen på Hållö utanför Smögen har kommit långt i sitt arbete.

Intressant i detta perspektiv är även det stora intresse som finns från klättrarorganisationer att utnyttja de branta bohusbergen för klättring. Detta kan vara en delvis ny inriktning med turistisk potential, och det har bland annat prövats på lokal nivå vid Röe på Härnässet.

En ytterligare ingång är den ambition som finns hos Trafikverket när det gäller att lyfta fram det unika landskapet genom de investeringar som görs och har gjorts på E6:an genom norra Bohuslän. Ett kommande projekt skulle kunna ge fler ingångar till den internationella turism som nyttjar motorvägen, tillfartsvägar och rastplatser.

- **Ungdomssatsning, ett pilotprojekt "Från studietrötthet till eget företagande"**

Ansökan om medel för att genomföra ett delprojekt från Sotenäs kommun sker i samverkan med ungdomar som medaktörer. Avsikten är att genomföra en utbildning under ett antal tillfällen samt att få deltagarna att verka som ciceroner under sommartid i Hunnebostrand. Metoden som prövas avser att dels öka intresset för att lyfta fram lokal och regional historia, dels att pröva former för att komma in på arbetsmarknaden eller skapa egna företag inom kultur och turism. Utbildning av auktoriserade guider kan komma att ske. Projektet drivs i tillsammans med Hav & Land och man samverkar med Kultur & Ungdom i Västra Götalandsregionen liksom med Innovatum Science Center. Medel söks från Allmänna Arvsfonden för detta.

Pilotprojektet kommer att resultera i ett koncept som går ut på att erbjuda tjänster med olika innehåll som utförs av kompetenta välutbildade ungdomar. Tanken är att projektet skall följas av de andra kommunerna inom området och att man utifrån erfarenheterna kan skapa liknande verksamhet.

- Kulturarvets brukande för planering och utveckling.

En process har startat både från Bohusläns Museum och Kulturlandskapet för att i samverkan med Länsstyrelsen skaffa sig ett bättre underlag för framtida vård- och underhåll av lämningar från stenindustriepoken. Idag finns inget heltäckande material från norra Bohuslän som ger underlag för långsiktig planering om vilka områden som är så värdefulla att de bör undantas från exploatering. Länsstyrelsen har under hösten 2015 bjudit in till samtal kring upplägg av en studie tillsammans med de två aktörerna. Här kommer mycket av underlaget från de ideella organisationerna att ha en stor betydelse för genomförande och kan på så sätt stimulera till samverkan.

Hällristningar på Backa vid Brastad.

- Samverkan med Akademin

Inom förprojektets ram har vi initierat kontakter med Högskolan i Väst (HV) för att se hur man kan koppla an de forskningsfält som finns där till ett kommande huvudprojekt. Ett första möte har gett flera inspel till medverkan genom studier av lokalt mobiliseringsarbete, ideella föreningars verksamhet, Drivhuset 8 och till digitala mediapresentationer av processer och delprojekt. Regionens erfarenheter från "Artist in Residence"-processer tas in i projektet och en samverkan med KKV-Bohuslän kan ske där verkstaden på Skärholmen bildar bas.

Material- och utbildningsstrukturer finns på Göteborgs Universitet; Hantverkslabbet vid det som tidigare hette Da Capo i Mariestad. Här finns ett fokus på hantverkets kunnande och förmedling och man har bland annat spelat in dokumentär film om stenhantverk.

Chalmers Tekniska Högskola har under många år bedrivit fältkurser i "stenmiljöer" och det finns ett rikt arkiv som kan nyttjas för att utveckla en fortsatt samverkan, framförallt med arkitektursektionen. 2016 planerar man för fortsatta fältstudier i det bohuslänska granitlandskapet.

Fortsatt process och aktiviteter

Rapporten föreligger klar under november månad 2015. Förankring i de olika kommunerna sker under vinter 2015 - 2016 både på tjänstemannanivå och inom politiken.

Förberedelse för ett kommande huvudprojekt med inriktning på samverkan genom ett plattformsbbygge har stöd i rapporten och kommer att utvecklas tillsammans med de resurser som finns tillgängliga i Sotenäs kommun. Man skulle kunna beskriva det som skapandet av ett kultursystem. Kontakter har etablerats under sommaren och hösten 2015 med ingångar till Kommunalförbundet Fyrbodals, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, Leader norra Bohuslän samt EU-program.

För att marknadsföra begreppet Granit och satsningen så bör tidigt en interaktiv hemsida skapas som ingår som en viktig del i huvudprojektet. Perspektivet på huvudprojektet har en räckvidd på tre år och skall genomföras i dialogform där många aktörer känner sig delaktiga och har möjligheter att påverka processen. Samtliga ingående kommuner i norra Bohuslän skall vara representerade i styrningen av projektet.

Samverkan har skapats med forskaren vid Stockholms Universitet Lisa Warsén som har lång erfarenhet av samverkansprojekt baserat på lokalt utvecklingsarbete och underifrånperspektiv. Hon är numera verksam i Glasriket (Orrefors) och Granitprojektet finns med i en ansökan till Kampradsstiftelsen där vi kan få tillgång till seminarier med produktutveckling och ett utvidgat nätverk av aktörer.

Om inte Stenakademien utvecklar sitt samarbete så bör man överväga att öka engagemanget från företagets sida i huvudprojektet.

Processen med att skapa ett Stenens Hus i Hunnebostrand bör drivas som sett separat projekt då det är beroende av ett stort antal faktorer som kommer att påverka både tidplan och ekonomisk investeringar. Ett intresse finns från Kulturhuset Hav & Land att, som uppdrag från Sotenäs kommun, driva mer av kulturella utvecklingsfrågor i kommunen och man skulle på så sätt kunna bryta ny mark genom att vara huvudansvarig för utvecklingen av skulpturparken Udden och skapandet av ett Stenens hus. (Se även bilaga 2). Det är viktigt att det fortsatt sker ett samspel mellan de två processerna för att utveckla begreppet Granit för att på så sätt stärka varandra.

Skiss för stenens hus i samband med Chalmers Tekniska högskolas kurs i Hunnebostrand

- Lokala utvecklingsmiljöer och samverkan

Seminarier med de aktuella lokala utvecklingsmiljöerna skedde under senare delen av oktober 2015. Resultatet publiceras i rapportform. Utifrån våra erfarenheter av denna dag så finns det ett mycket starkt intresse för att utveckla samverkan och gärna skapa möten med de turistansvariga för gemensamma inspel till besöksnäringen. Man har uttryckt behov av att gärna träffas på fler gemensamma seminarier där man med kommunernas kulturan- svariga driver samverkansprocessen framåt. I ett kommande huvudprojekt skulle man prova, tillsammans med de lokala föreningarna/entreprenörerna, att genomföra en process med SWOT-analys för de olika miljöerna för att på så sätt att skapa ett spännande material för framtida utveckling.

Medfinansiering från kommunerna i norra Bohuslän bör sökas för att utveckla de olika lokala miljöerna och samverkan dem emellan. Detta bör klarläggas under vintern 2015 - 2016.

En kommande ansökan för ett huvud- projekt bör söka stöd hos såväl Fyr- bodals kommunalförbund som hos Västra Götalandsregionen och aktuella Leaderområden.

Paus i arbetet med att åter montera kranen i Krokstrand. Foto Karin Askberger 2015.

- Horisontella perspektiv

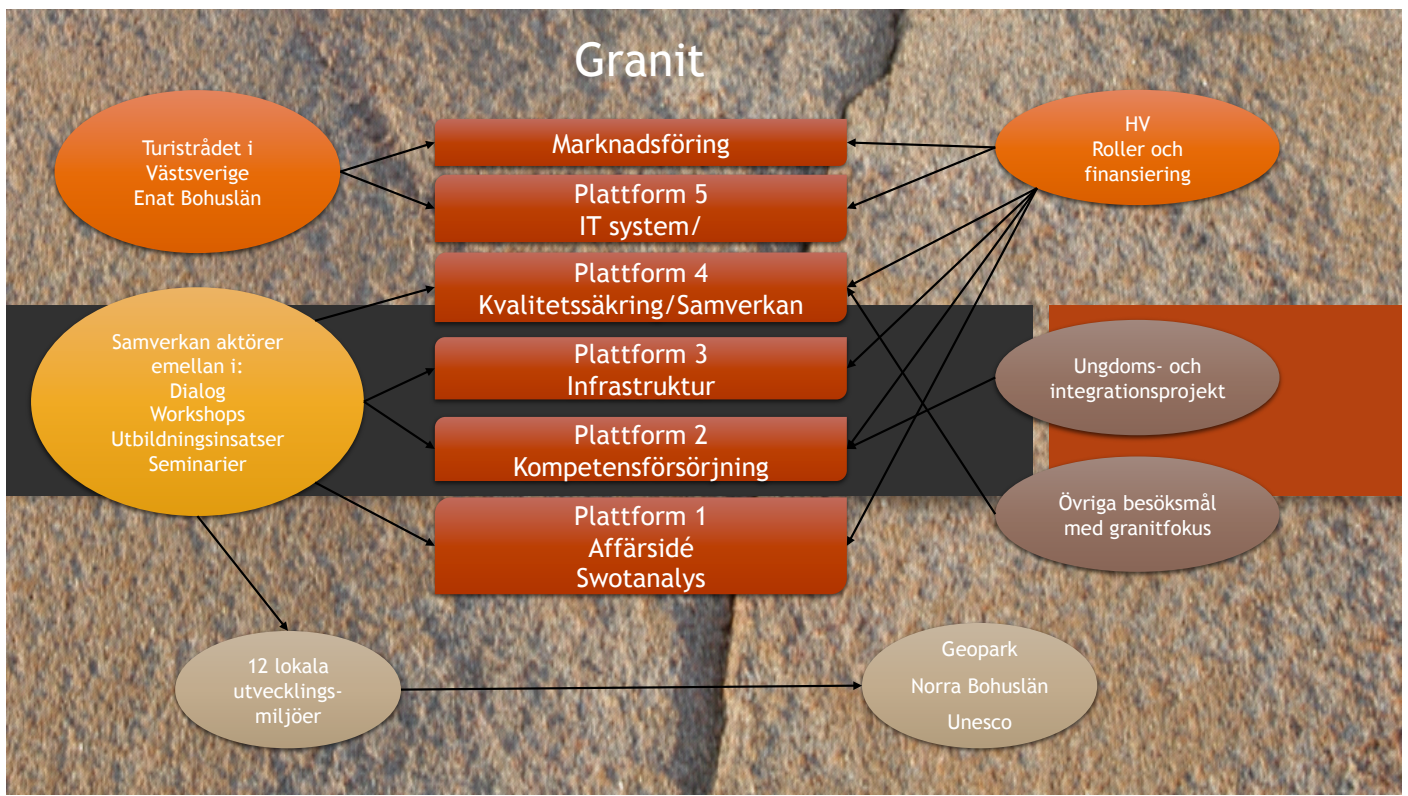
1. Inom kommande huvudprojekt så skall aspekterna på utvecklandet av en så kallad geopark för hela granitlandskapet beaktas. Med utgångspunkt från de erfarenheter som finns lokalt med Geoparken i Hunnebostrand och de regionala initiativen i Västra Götaland (bl a Platåbergen i Västergötland) tas förslag fram på möjliga vägar att processa detta. Detta skulle kunna ske genom en separat förstudie för att få ett delregionalt samspel.

2. För att genomföra ungdomssatsningen 2016 är det viktigt att en ansökan förankras hos bidragsgivare och Arbetsförmedlingen. En ansökan till Allmänna Arvsfonden bör vara inlämnad senast under november månad 2015. Sotenäs kommun och Hav & Land ansvarar för att detta sker.

3. Länsstyrelsen tar initiativ till ett samrådsmöte för att långsiktigt se på hur olika sten- miljöer skall säkerställas och utvecklas. Ett utredningsuppdrag kommer förhoppningsvis att lämnas under vintern 2015 - 2016 där Kulturlandskapet och Bohusläns Museum samarbetar. En samverkan med kommande huvudprojekt för Granit bör ske.

4. I samband med ansökan om ett huvudprojekt upprättas ett gemensamt PM med Högskolan i Väst där man definierar vilka roller respektive parter har samt hur finansieringen skall ske. Kontakter med G.U. tas initialt så att eventuell medverkan arbetas in i ett huvudprojekt. De inledda kontakterna fortsätter med Chalmers för att se på samverkan under kommande år.

Illustration fortsatt process

- **Swotanalysen:** skall lyfta fram det unika och attraktiva för besökaren, formulera affärsidén för varje besöksmål, identifiera behov av kompetensförsörjning och infrastruktur.
- **Kompetensförsörjning:** Upprättande av kompetensförsörjningsplan
- **Infrastruktur:** upprättande av infrastrukturplan
- **Kvalitetssäkring:** av säljbara produkter, utveckling av metod och system för samverkansplattform
- **IT-uppbyggnad** anpassad för Granit
- **Marknadsföring:** samarbete med Turistrådet i Västsverige

SAMVERKANSPARTNERS

- **Tolv utvecklingsmiljöer enligt förstudie**
- **Högskolan Väst**
- **GU, Chalmers**
- **Geologer i förening för Geopark Norra Bohuslän**
- **Ung kultur**
- **Turistrådet i Västsverige**
- **Certifierad Guideförening**
- **Coompanion Fyrbodal**
- **Kulturlandskapet**
- **Bohusläns Museum**

ÅR 1718

transporterades landvägen från
Strömstad till Hällesmörk
3 galärer 3 skärbåtar och 6 slupar
ur K. Flottans Göteborgskader
under ledning af

OLOF STRÖNSTIERNA
BALTZAR von DAHLHEIM
EMANUEL SWEDENBORG

I transporten och striderna på
Ideffjorden deltog
K. Maj:ns Lifgarde till fot
(K. Svea Lifgarde)
K. Elfsborgs Regemente.

Minnet af fädernes
bragder skall aldrig dö

Rest sten vid Hällesmörk utmed Ideffjorden.

Besöksmål med granitfokus

Nedan redovisas ett antal besöksmål i norra Bohuslän som kan sägas ha "Granitprägel". Flera av dem bygger på det material som togs fram inom ramen för projektet Granitleden. Dessa har sedan bearbetats och kompletterats under förprojektets gång. Urvalet bygger alltså på innehållet av ett rikt kulturarv och samtliga platser är möjliga att besöka även om informationen på plats varierar. Listan kan komma att kompletteras.

Saltkällans rastplats utmed E6:an.

- Rastplats vid Saltkällan. Anlagd rastplats utmed E6:an vid Munkedal med granit-installationer av konstnären Kristian Blystad.
- Bron över Örekilsälven. Anläggningsmiljö vid Kvistrum med flertal stenvälv som var en del av gamla riksvägen över passagen i dalgången.
- Fridhems kyrkogård i Lysekil. En unik miljö vid Gullmarn helt präglad av granitstenar och grus.
- Brastads kyrka. Uppförd på 1870-talet i granit och tak beklätt med skifferplattor.
- Lökebergsristningen. Hällristningar med intressanta motiv som är djupt inhuggna i hällan. Området är röjt och skyltat.

Hållö. Foto: Conny Hansson.

- Hållö fyrplats, naturlandskap, jättegrytor och bebyggelse utanför Smögen. Aktiv förening med ett museum.
- Åby säteri, hällristningsmiljö som är väl skyltad vid Nordens Ark.
- Sotenkanalen, byggnadsverk från 1930-talets krisperiod utförd genom så kallat Ak-arbete. Ålderdomlig välbevarad stenstuga utmed kanalen.
- Bron i Hovenäset, en av landets största valvbroar i granit.
- Väderöarna, fyrmiljö och lotsstation med en nyligen genomförd vandringsled, märkliga ristningar i bergen.
- Torsbo ristningarna, sydost om Hamburgsund, skepp, fotsulor mm. Skyltat.
- Vrångstads gravfält, flertal lämningar med domarring och tunnel i granit.
- Bron över Kynneälv. Vid Sundshult i Bullaren ligger en valvbro i granit med högt läge i den kraftiga forsen.
- Hällesmörk vid Idefjorden utlastningskaj och monument efter Karl XII:s krig.
- Stadshuset i Strömstad, en tidig 1900-talsbyggnad med spännande arkitektur i sten och puts.
- Blomsholms fornlämningar. Stort och välskyltat område som vårdas kontinuerligt med gravfält och skeppssättning.

“Stenens hus”

Skapandet av en central plats för “Graniten” i stenindustrilandskapet har utvecklats i Hunnebostrand där det mest spännande och spektakulära förslaget är att utveckla Udden som “Stenkonstcentrum” och här skapa en byggnad med internationell räckvidd som kan utnyttjas året runt. Den kommande processen bygger vidare på de förslag som lämnades i Leaderförstudien 2012.

Det behöver förmodligen skapas en stödförening eller annan typ av ideell förening som driver processen framåt och där man prövar nya perspektiv för ett genomförande. Ett förslag är att samla lokala intressenter till ett möte vintern 2015- 2016 för att ta i frågan i god tid före sommarens kommande evenemang 2016. När det gäller skulpturutställningens fortsättning så är erfarenheten den att det främst är finansieringen som är det stora problemet och man kan inte förvänta sig att alla bidragsgivare ställer upp under många år i något som mer kan sammanfattas som en pågående verksamhet än ett projekt. En stor del av kostnaderna ligger på transport och montering av “tunga objekt”, däremot finns det goda nätverk, samverkan och engagemang runt om i Europa för att fortsätta den framgångsrika utvecklingen.

Utifrån befintligt material och den nu lämnade förstudien föreslås en grundlig rapportering till Sotenäs kommun för att få en tydlig viljeyttring kommunen om fortsatt process för ett “Stenens Hus”. Det behövs även ett klarläggande processen med planläggning av området från kommunens sida så att det skapas juridiska grunder för möjligheterna till ett framtida byggnadsprojekt.

Det finns behov av att formulera en typ av innehållsbeskrivning till ett stenkonstcentrum som bygger på den gamla förstudien och som innefattar beskrivningar av tänkta aktiviteter, volymer och ytor. Förhoppningsvis kan detta samspela med de tankar som kommunen har på en typ av “Cultural Planning” för denna del av Hunnebostrand. Underlaget kan sedan under 2016 kunna fasas in som underlag för en arkitekttävling eller skissuppdrag.

Kommunen bör tillsätta en separat arbetsgrupp som arbetar aktivt med denna process då man har markinnehavet och visionen för Hunnebostrand och Sotenäs framtid som uppdrag. Skapandet av ett “Stenens Hus” är en framtidsfråga där man har möjlighet att verkligen profilera sig och “sätta Sotenäs kommun på kartan”.

Samverkan inom samhället med både samhällsföreningen, Hembygdsföreningen/Stenhuggerimuseet, Geoparken och inte minst Kulturhuset Hav & Land måste få en form som inbjuder till dialog och avstämningar kontinuerligt.

Under hösten 2015 har frågan om ett utvidgat uppdrag för Hav & Land aktualiserats och om detta kommer att innefatta processen för Udden med skulpturutställning och ett kommande "Stenens Hus" så finns en mycket bra grund att arbeta efter. När detta blir fastlagt kan man ta kontakter med såväl regionala bidragsgivare (Fyrbodals Kommunalförbund, Västra Götalandsregionen samt Leader norra Bohuslän) som med de kontakter som finns inom Sotenäs kommun för att konkret söka EU-stöd för en satsning på "Stenens Hus". Information har lämnats till dessa aktörer under förstudiens genomförande.

Skiss för stenens hus i samband med Chalmers Tekniska högskolas kurs i Hunnebostrand

Rolf Danielsson
Gerlesborg 23 november 2015

Förstudiens styrgrupp

Britt Wall, Sotenäs kommun
Staffan Karlander, Sotenäs kommun
Cia Säll Lysekils, kommun
Anneli van Rooijen, Tanums kommun
Eva Pettersson, Tanums kommun
Jan-Olof Karlsson, Munkedals kommun
Jan Palmblad, Strömstads kommun (senare ersatt av Gunilla Sandin)
Marianna Andersson, Fyrbodals kommunalförbund (Adj.)
Anders Persson, Västra Götalandsregionen, reg. utv.(Adj.)
Ruddi Laang, Länsstyrelsen Västra Götalands län (Adj.)
Hans Leutscher, stenkonsnär (Adj.)

Referensgrupp inom förstudien

Carl-Johan Starck, Sotenäsgillet, Stenhuggerimuseet
Lena Aldrin Jansson, Bohusläns Guider
Lars Rydbom, Bohusläns Museum (samt Ulla Karlström Bohusläns Museum)
Stig Swedberg, Kulturlandskapet
Pål Svensson, konstnär och stensulptör
Per Hållén, NAV (Arbetslivsmuseerna i Väst)
Kristin Jonsson, vik. verksamhetsledare KKV - B (samt Carl Forsberg KKV - B)
Lukas Arons, stensulptör

Kontakt: Sotenäs kommun - kultur och fritid
Britt Wall, Staffan Karlander
Parkgatan 46, 456 80 KUNGSHAMN
0523-66 40 00

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Fyrbodal

Sotenäs
kommun

TANUMS
KOMMUN

STRÖMSTADS
KOMMUN

Munkedals
Kommun

LYSEKILS
KOMMUN